

lámaiba.

Sztojka László új versgyűjteménye (*Férfiének*, Dés 1938.) már terjedelme miatt sem igényes s a versek tartalmi különbözősége mellett, ha lehet, még inkább rászolgál arra a megállapításra, amit egyik előző verseskönyvével kapcsolatban tettünk, hogy a fogalmakat nem tisztázza, általánosságokként kezeli őket s úgy iktatja be a versekbe, mintha valami költői kartotékrendszerrel használna. Ennek a pontosan körvonalozatlan, mennyiségre nézve azonban nagyjából állandónak vehető fogalmi arzenálnak meggyőzőerejét a költeményekben még a tónus lázadásmentes mindent-megértése és békességre való törekvése is tompítja. Kétségtelen, hogy az emberi szellem egyik legmagasabb teljesítménye a „tout comprendre“, de nem kevésbé áll, hogy ez passzivitásában sosem mehet önmaga részleges vagy akár időleges tagadásáig. És bárki legyen, művész vagy ember, egyaránt bűnös, ha a szellem felsőbbségének aránylag kényelmes fedezékéből egyszerűen napirendre tér vagy melankólikusan mereng a szellem vereségein. „Mebántottan vagy legyintő kézzel ne vonulj félre“. — írja Sz. L. — „Hadd a virágokat s a tavaszokat, másról kell dalolnod“. „Nem vagyok még elég kényelmes, romlott, komisz, hideg és gyáva, hogy két tenyerem buta-édes ivben hullassam fülcimpámra...“ Mindez azonban csak maga-bátorítás, a költő továbbra is a kávéház ablakából nézi a dolgokat s „érczőrejű éneke“ nem a megbántottak, hanem a kívülálló, a sanyargatott ember és szellem dicstelen kinlódásán őszintén sajnálkozó s ritkábban kétségbeeső költőé.

A gyermek néven nevezése minden időkben s különösen ma parancsoló követelmény a költők számára. Arról beszélni, álcázatlan és félreérthetetlen fogalmazásban, amiről szó van s úgy, ahogy a dolgok valóban vannak s nem ahogy tűnnek. A szemlélődés semlegessége csak egy szűk és a fejlődés szempontjából gyakran problematikus értékű kör sajátja s ezek közül ezek számára írni annyival is hálátlanabb, mert számuktól eltekintve ők hagyják és árulják el leghamarabb költőiket, ha kimondani, sőt bevallani nem mert gondolataikat a megértés impotenciájától megszabadult költő kiáltja el valahol.

A szándékot önmagában, — ha nem büntetendő — nem tekinthetjük mentő körülménynek sem. A szándék — kevés. Benne élni lélekkel és aggyal a kávéházon kívüli életben s a némák helyett is énekelni — valahol itt keresendő a nagy költő titka. S míg Sz. L. ide nem érkezik, minden őszintesége ellenére csak a kívülálló költője marad s felismeréseit bizonyító sorai csak a sötét szobában füttyörésző gyermeket idézik.

(Kovács Katona Jenő)

D I S P U T A

MÉG EGYSZER A PSZICHOANALIZISRŐL

Szeretem, ha egy-egy írásom ellentmondást vált ki a hozzáértő olvasóból; hiszen magam is szeretek ellentmondani. (Nem ösztönből és merő kedvtelésből, hanem mert az emberi elme élesítésére mi sem jobb eszköz, mint az ilyen gondolatokkal való fenekedés.)

Merre tart a pszichoanalízis? c. írásom (vagy „elme-futtatásom“, ahogy Neufeld Béla nevezi; jómagam „jegyzet“-nek neveztem, jegyzetnek is szántam, és csupán technikai okokból jelent meg a júniusi szám első helyén!) maga is ellenmondásból fakadt. Bergler, bécsi pszichoanalitikus cikkét olvastam, ahhoz jegyzeteket írtam, és a jegyzetek

kibővültek, ha nem is kerekedtek éppen tanulmányra. Innét a hang, amelynek „vicces“ voltát Neufeld joggal kifogásolja. Abban is igaz van, hogy „affektív“ elfogult vagyok a psza.-sal szemben. Legalább annyira, mint ő maga; csak őnála a pártos érzelmi elfogultság inkább kedvező előjellel bír, míg nálam kedvezőtlen.

Tulkésón jöttem a világra ahhoz, hogysem megélhettem légyen a psza. hőskorát. Így hát távlatból néztem a freudi rendszert már akkor is, amikor Bécsben, születése helyén tanulmányoztam, könyvekből, klinikákon és egyebütt. Adlernek voltam személy szerinti tanítványa, lelkesen elvakult híve: hogy az ördögbe ne lennék hát Freuddal szemben elfogult? Sohasem vontam kétségbe egy ilyen elfogult beállítottság lehetőségét; kértem azonban tisztelettel, vajjon Neufeld Béla bizonyos-e abban, hogy ő teljesen elfogulatlan? Tul kiváló pszichológusnak tartom ahhoz, hogy ne tudná: nála pozitív előjelű érzelmi hangulatok tapadnak mindahhoz, ami freudi „pszichoanalízis“. Nem vagyok pszichoanalitikus: mint *kivülálló* irtam meg jegyzetemet, mint idegen: *l'étranger, cette postérité contemporaine* akartam lenni, Emile Faguet szép mondása szerint...

Mit kifogásol cikkemben jeles kontradiktorem? Hogy a komoly dolgok mellett meg mertem látni a psza. mozgalomban lappangó, nem „vicces“, hanem *tragikomikus* elemet is? (A napokban lezajlott XV. nemzetközi pszichoanalitikus kongresszuson hányszor kellett kesernyően elmosolyodnunk éppen ezen az elemen néhány, az enyémhez hasonló véleményű kollegával, itt Párizsban!) Hogy nem elégszem meg azszal, amit Max Weber rótt fel a pszichoanalitikusoknak: szektarizmusukat, s klikknek neveztem őket! Cikkem megírása óta szerzett újabb tapasztalataim csak megerősítenek ebben a véleményemben... (Miért is nem irhatom ide mindazt, ami idekiváncozik? A kényelmes, önző öreg bécsi pszichoanalitikust, akiről La Bruyère-i *caractère*-t kellene írni, annyira jellemtelen, s akit egyszerű bécsi asszony, a nép gyermeke szidott össze s oktatott ki „társadalmilag“, amikor nagyképűen „baloldali“ mozgalmakba „keveredett“ fiát korholta egy fogház beszélgető óráján. A reprezentatív aggastyánt most — mint Freud intim barátját — az elnöki emelvényen láthattam viszont, miután egy francia hercegnő letett érte többször tizezer márcot, és ő csapat-papot, családöt és ellátatlan, üldözött fiaikat odahagyva, barátságosabb tájak felé költözik, „kőd előttem, köd utánam“ jeligével... Miért is nem irhatom ide a budapesti pszichoanalitikusok mezei hadának felvonulását, akikről már nálam méltóbbak (p. o. Németh László) eleget irtak? Mindez nem volt új számomra a párizsi kongresszuson, mindez nem lepott meg; de az ilyen befolyásoló momentumoktól talán mégis sikerült mentesítenem magam cikkem megírásakor. Pedig — ha egyetértünk abban, hogy semmilyen tudományos mozgalmat nem ítélhetünk meg elvont síkon, társadalmi hordozóitól elválasztva — mindez hozzátartozik a tárgyhöz!...)

Neufeld Béla — nagy tárgyilagossággal — elismeri, hogy „Freud megtorpant a neurózis társadalmi meghatározóinak vizsgálatánál.“ Ez nem véletlen! Személyi egyenlete s követőinek személyi egyenlete akadályozta meg benne; ez a személyi egyenlet — s azon belül a legfontosabb tényező: a társadalmi helyzettség! — okozta nála azt a tragikus visszafordulást, amelyet cikkemben felpanaszoltam. Ez nem „szerzett“, de igenis eredendő bűn: itt Neufeld akaratlanul is szigorubb Freudhoz, mint jómagam, mert hiszen a „szerzett“ bűn felelőssége nagyobb, mint az eredendő! Lám, néha a védő is vádol, még szigorubbban, mint maga a vádló... Viszont téves Neufeld Béla megállapítása, amely szerint

„Freud mutatott rá elsőnek a neurotikus megbetegedések és az egyén társadalmilag determinált élményei közti összefüggésre“. Ha rendelkeznék még könyvtáram felett, ideirhatnám annak az amerikai szerzőnek a nevét, aki 1830 körül tehát jóval Freud előtt, megfigyelte már, hogy „az idegesek szinte kizárólag a tehetős, henye emberek sorából kerülnek ki“ (amivel igen nagy éleslátásról tett tanúságot!)

Eszemágában sem volt a psza. tudományos jellegét kétségbe vonni. De tessék elolvasni Bergler cikkét a *Scientia* évelejei számában; nem hiszem, hogy a józan olvasó ne lepődjék meg egyoldalúságán, amelylyel az egész „pszioanalizist“ a freudi csoportnak akarja kisajátítani! Éppen a napokban vetette fel *Völgyesi Ferenc* a *Párizsi Magyar Fiatalok* társaságában tartott előadásán a kérdést, vajjon exakt és lezárt tudomány-e a pszichoanalizis? Nos, a most lefolyt XV. nemzetközi kongresszus után még bátrabban merem állítani, mint eddig: nem exakt, szerfölött termékeny, de teljesen *lezárult* tudomány, legalábbis a freudi, orthodox formájában!

Ezen az sem változtat, hogy Freud hajlandó volt változtatni elméletén, ahányszor a kritika tulságosan is elevenébe talált. Türelmetlennek igenis türelmetlen volt (p. o. a jobb sorsra érdemes Adlerrel szemben! — v. ö. Freud apja kijelentését, amelyet csak *en passant* kívánok felhozni, nem fontos érvként: „mein Sohn Siegmund hat Widerspruch nie leiden können“, lásd Manes Sperber: *Alfred Adler, der Mensch und das Werk*, 1926); dogmatizmusát maga Neufeld sem lát-szik kétségbe vonni. „Mindén nagy, alapvető tanítás, amely ujat, uttörőt, egyszerit hoz, szükségképpen dogmatikus“, írja igen tisztelt ellenmondóm. Ugy van! De minden ilyen „zárt“ rendszer számára eljön az idő, hogy leszálljon az akropoliszból az agorára, és igazán termékeny csak attól a perctől kezdve lesz, amikor ezt meg is teszi. Freudék, sajnos, erre ma sem hajlandók. S éppen ezért irtam meg jegyzetemet én, a kívülről szemlélő, hogy hozzájáruljak — egy sereg általában nem ismert ténnyel — a psza.-nak az általános közismeretek sorába való felvételéhez. Ehhez azonban ki kell hámozni az orthodox freudi psza.-t abból a burokból, amellyel művelői szeretik bevonni, mielőtt a profanum vulgusnak megengednék a szent táblákhoz való közeledést.

Neufeld Béla dicséretreméltó tárgyilagossággal boncolja okfejtéseim jórészét. De csak a tartalmi oldalt bírálja, holott jegyzetem hibái a *formai* sikon sokkal nagyobb sikerrel mutathatók fel! Ugy hálátlan feladatra vállalkozott. Sajnálom, hogy egy esetben félre magyarázta azt, amit mondani akartam: mikor azt adja a számba, hogy az egész psza. nem egyéb, mint — egy Börne-aperszű ügyes hasznosítása! Erre a megjegyzésre így nem is válaszolok. Teljesen egyetértek azonban Neufeld Éléával akkor, amikor így ír Freudról: „Harcos, kemény bajnok, akárcsak Schopenhauer volt, s igazáért egy egész világgal szembeszállt.“ 'S Freudról gyakran szoktam emondani — Adlerrel szemben! — hogy, mint Schopenhauer, ő is nagyobb felkészültséggel, mélyebb elmével védett egy... hálátlanabb ügyet, míg a jövő a készületlenebb, felszínesebb (de azért még éppen elég mély!) Nietzsche mosolygott.

(*Brachfeld Olivér*)

A KORUNK HIREI

Megvételre keressük a KORUNK/ 1926 június, 1927 május, 1928 február, július-augusztus, október; 1929 április, június, július-augusztus, október; 1930 október, november és decemberi számait, valamint az 1931-es teljes évfolyamot. Ajánlatokat a kiadóhivatalba kérünk.